

Poetry must resist the intelligence almost successfully

Wallace Stevens: orde scheppen tussen werkelijkheid en verbeelding

donderdag 17 juni, 20.00 uur ► grote zaal

Festivaldichters Christian Hawkey (Verenigde Staten), Michael Palmer (Verenigde Staten) en Hasso Krull (Estland) lezen hun favoriete Stevens-gedicht en dragen voor uit eigen werk. Onder leiding van Stevens-kenner Bart Eeckhout bespreken ze waar en hoe Stevens' benadering van kunst, muziek, filosofie en de *comic spirit* raakt aan hun eigen werk. *Presentatie: Bart Eeckhout*

Wallace Stevens, laatste Hollander der Amerikanen

Door Tom Van de Voorde

Peter Stuyvesant is niet de enige Nederlander die een sterretje verdient op de Amerikaanse vlag. Een paar decennia nadat de beroemde Fries New York had gesticht, nam een zekere Michiel Stevens de boot naar de nieuwe wereld. Wat er vervolgens met hem gebeurde, daar hebben we eigenlijk het raden naar. Maar zeker is dat hij ene Ryertie Mol huwde, een paar kinderen kreeg en voor je het weet, zit je anderhalve eeuw verder. Veel indruk lijkt hij dus niet gemaakt te hebben op de geschiedenis. Toch is hij van onschatbaar belang. Om de simpele reden dat hij een stukje DNA heeft bijgedragen aan de kleinzoon van de kleinzoon van zijn kleinzoon: Wallace Stevens (1879-1955), een wellustende heer van stand, advocaat bij een verzekeringsmaatschappij, die voldoende geld verdiende om er een paar dure liefhebberijen op na te houden. Zijn statige *mansion* in het duffe provinciestadje Hartford bood onderdak aan antieke vaasjes uit China, likeurbonbons uit Parijs, bibliotheek uitgaven uit Engeland, sigaren uit Havana en een beeldschone vrouw wier profiel op een of ander Amerikaans muntstuk prijkte. Al dat moois en lekkers was blijkbaar geen bezwaar om naast een succesvolle carrière als zakenman een van de belangrijkste stemmen van de moderne Westerse poëzie te worden.

Zonder Wallace Stevens had de twintigste-eeuwse Amerikaanse poëzie er totaal anders uitgezien: minder filosofisch, minder abstract, minder erudiet, minder spiritueel, maar ook minder komisch en spitsvondig in haar kijk op de wereld en de verbeelding. Stevens is de dichter van de uiterste precisie die het beste van de Europese traditie wist te verzoenen met de uitdagingen en denkbeelden van Amerika. Zijn werk is zo rijk dat het vrijwel elke Amerikaanse dichter die na hem gedebuteerd is met een zware erfenis heeft belast. Bovenal liet hij een uiterst genietbaar oeuvre na dat ons nog steeds iets weet te vertellen over de relatie tussen poëzie en verbeelding, taal en werkelijkheid. We moeten hem eeuwig dankbaar zijn voor onsterfelijke gedich-



Wallace Stevens, rond 1931 © Huntington Library

ten als 'The Snow Man', 'The Man with the Blue Guitar' of 'The Idea of Order at Key West'.

Zo iemand laat je maar al te graag ook een beetje Nederlander zijn. Maar tussen de boot van Michiel en de geboorte van Wallace is er zoveel tijd verstreken dat je in geval van de dichter moeilijk nog van een Nederlander in Amerika kan spreken, eerder van een Amerikaan met Nederlandse wortels. Zo noemde Michiels verre nazaat zichzelf wanneer hij een etnisch-culturele verklaring zocht voor zijn *stubbornness and taciturnity*.

A Mythology reflects its region

De ontvangst van Wallace Stevens in de Lage Landen

Poetry Talk: donderdag 17 juni, 19.00 uur ► foyer

De dichters Erik Spinoy, K. Michel, Tom Van de Voorde en Willem van Toorn spreken over de ontvangst van Wallace Stevens in Nederland en lezen hun vertalingen van zijn poëzie. Ook zijn vertalingen te horen van Hugo Claus, Frans Kellendonk, Rein Bloem en Gerrit Kouwenaar. *Presentatie: Bart Eeckhout*

Dat Nederlanders zwijgzaam en koppig zouden zijn, laat ik in het midden, maar de gedachte is wel leuk dat de belangrijkste Amerikaanse dichter van de vorige eeuw voor een stuk een Nederlander was, of zich minstens zo voelde. Er zijn immers evenveel redenen om in Wallace' voorzaat een Vlaming te zien. Volgens de Gentse literatuurprofessor Bart Eeckhout is het niet ondenkbaar dat Stevens afstamde van Vlamingen die tijdens de contrareformatie naar Nederland waren gevlucht. Hij heeft meer dan een punt, want de naam Stevens komt immers vooral voor in Vlaanderen, in het bijzonder in de streek van Gent, een stad die bekend staat om haar zwijgzame, koppige bevolking.

De genealogische anekdotiek achter het geslacht Stevens is minder vrijblijvend dan je op het eerste gezicht zou denken. Wallace Stevens is heus niet alleen een stukje Vlaming of Nederlander omdat de grootvader van zijn grootvader van zijn grootvader dat toevallig was. Hij is het vooral omdat hij van alle Amerikaanse – om niet te zeggen buitenlandse – dichters sinds jaar en dag het meeste invloed uitoefent op onze poëzie. Je valt bijna achterover van het rijtje dichters dat de afgelopen decennia op een of andere manier iets met Stevens heeft gedaan: Jan Baeke, H.H. ter Balkt, Benno Barnard, Bernlef, Huub Beurskens, Rein Bloem, Stefaan Van den Breemt, C. Buddingh', Remco Campert, Paul Claes, Hugo Claus, Maria van Daalen, Hans Faverey, Peter Ghysaert, Wouter Godijn, Lloyd Haft, Stefan Hertmans, C.O. Jellema, Frans Kellendonk (een prozaschrijver), Hans Kloos, Antoine A.R. de Kom, Onno Kusters, Gerrit Kouwenaar, Jan Kuijper, Tomas Lieske, K. Michel, Peter Nijmeijer, Cees Nooteboom, Willem Jan Otten, Michael van der Plas, Martin Reints, Jan de Roek, Alfred Schaffer, Erik Spinoy, Willem van Toorn, Bert Voeten en ondergetekende. Sommigen wijdden essays aan zijn poëzie,

Wallace Stevens: Man made out of words

donderdag 17 juni, 22.45 uur ► grote zaal

Stevens' flamboyante verbale techniek en filosofische visie op het Amerikaanse leven worden met bijzonder archiefmateriaal prachtig geïllustreerd. Voor iedereen die na het Stevensprogramma nóg meer wil weten over het leven en werk van de Pennsylvania Dutchman die op zoek ging naar *The American Sublime*.

Een Voices and Visions-documentaire van het Center for Visual History, 1988

anderen schreven gedichten over hem, nog anderen trachtten zijn gedichten te vertalen of lieten hun eigen gedichten voorafgaan door een motto van zijn hand. Dichters als Baudelaire, Rimbaud, Rilke of Pessoa werden dan wel meermaals en integraal vertaald in het Nederlands, toch zal je heel hard je best moeten doen om een gelijkaardig lijstje als dat van Stevens te maken over hun invloed op de hedendaagse poëzie.

Hoe belangrijk Stevens ook is in dichtersland, de receptie van zijn werk bij het Nederlandstalige lezerspubliek is niet bepaald een succes te noemen. De enige twee Nederlandse vertalingen van Stevens die ooit in boekvorm verschenen, werden onverbiddelijk verramsjt. Misschien heeft het te maken met de moeilijkheidsgraad van zijn werk, gecombineerd met het feit dat Nederlandstalige lezers Engelse literatuur makkelijker in het origineel kunnen lezen, zeker in vergelijking met Franse of Portugese literatuur. Maar het valt ook op dat weinig gerenommeerde poëzievertalers zich ooit serieus gewaagd hebben aan Stevens, terwijl dichters dat wel hebben gedaan. Misschien omdat poëzievertalers te goed beseffen hoe onvertaalbaar Stevens wel niet is. Dat ze in hun vertaling te veel rekening zouden houden met allerlei onvertaalbaarheden, waardoor ze met iets vreselijk geforceerds voor de dag zouden komen. De kracht en uitdaging van Stevens' poëzie zitten hem nu net in de schijnbaar natuurlijke toon die hij aan zijn gedichten weet te geven, ondanks alle woordgrapjes, verwijzingen, dubbelzinnigheden, etcetera. De Nederlandstalige dichters die zich wel gewaagd hebben aan zijn werk, deden dat wellicht meer voor zichzelf dan voor de goede oude Wallace. Elke vertaling van een Stevensgedicht is immers een positionering in je kijk op poëzie en verbeelding. Om als dichter heelhuids thuis te komen van zo'n grote uitdaging, blijf je best dicht bij huis. Of ga je te rade bij een Amerikaan met *roots* in de lage landen. ◀